

Azərbaycan dili dərslərində yeni təlim

texnologiyalarından istifadə¹

A.G. MƏMMƏDOV,

Bakı Slavyan Universiteti

-

İctimai həyatın bütün sahələrində olduğu kimi, təhsildə də yeniləşmə, təkmilləşmə gedir. Bu prosesin əsasında yeni pedaqoji təfəkkürün formalaşması, şagird fəallığının artırılması, öyrənənin bir şəxsiyyət kimi nəzərdə tutulması və s. məsələlər durur. Göründüyü kimi, ifadələr yeni deyil. Pedaqogika tarixi ilə az-çox maraqlananlar yaxşı bilirlər ki, belə problemlər - təlim metodlarının təkmilləşdirilməsi, yaxud yenilərinin tətbiqi adı altında vaxtaşırı şüarlar ortaya atılmış və çox vaxt bu elə şüar olaraq da qalmışdır. XX əsrin 70-ci illərində də belə oldu. Bu gün deyilənlərin də, yeni texnologiyanın təlimə tətbiqi istiqamətində edilən cəhdlərin də bir şüar olaraq qalmaması üçün onların diqqətlə öyrənilməsinə, kütləviləşməsinə, məktəbə süni şəkildə yox, mənimsənilərək tətbiqinə çalışmaq lazımdır.

Yeni təlim metodlarının ümumi cəhəti **interaktivlikdir**. Bu söz hərfi mənada “fəal, aktiv əlaqə” deməkdir. **Pedaqoji üsul kimi interaktivlik müəllimin rəhbərliyi altında şagirdin müxtəlif informasiya mənbələri (kitab, illüstrasiya, sxem və cədvəllər, audio və video materiallar, bədii əsərlər, məqsədyönlü seçilmiş müxtəlif cümlələr, şifahi və yazılı nitq nümunələri və s.) üzərində “tədqiqat” apararaq, özünün müəyyən nəticəyə bilik və bacarıqlar əldə etməsinə xidmət edən üsul, yol və metodların cəmidir.**

Yeri gəlmişkən, bir məsələni qeyd edək. Hazırda interaktiv təlim dedikdə ən çox Amerika və Qərb alim-pedaqoqlarının işləyib-hazırladıqları təlim üsullarından söhbət gedir. Bunların hamısının kökündə kooperativ təlim dayanır.

Ənənəvi təlimdən fərqli olaraq, burada şagirdlər biliyin əldə edilməsində və onun tətbiqində müəllimlə birgə.kollektiv şəkildə iştirak edirlər. **Qruplar**

¹ Rəyçi – filologiya elmləri doktoru, professor S.Ə.Abdullayeva

(komandalar) üzrə iş, dərs-diskussiya, rollu oyun, breynrinq (əqli hücum), dərsin layihələşdirilməsi, debat-dərs və s. belə metod və yollardandır.

Azərbaycan dili müəllimi bu metodlardan istifadə edərkən ilk növbədə aşağıdakıları nəzərə almalıdır.

1. Müəllim özü interaktiv texnologiyadan istifadəyə hazırdırmı? Çünki dərsin gedişində müəllim zahirən nə qədər passiv olsa da, dərsə qədər xeyli iş görməli - didaktiv materiallar, kartoçkalar, qabaqlayıcı sual və tapşırıqlar hazırlamalı, dərsdə baş verə biləcək hər bir hadisəni əvvəlcədən görməyi və nəzərə almağı bacarmalıdır. İnteraktiv dərslərdə müəllim dolanbac, çətin yollarda hər cür təsadüflərlə qarşılaşmağa hazır olan sürücü kimidir.
2. Azərbaycan dili dərslərində hər mövzunu yeni təlim texnologiyaları ilə keçmək mümkün deyil və müəllimin buna yersiz cəhdi süniliyə və zərərli nəticəyə gətirib çıxarar. Son vaxtlar müşahidə etdiyimiz dərslərin bəzilərində bunun şahidi olmuşuq. Odur ki, müəllim ilk növbədə keçəcəyi mövzuya uyğun metod seçməli və onun tətbiqinə əvvəlcədən ciddi hazırlaşmalıdır.
3. Hər bir sinfin, hər bir şagirdin fərdi səviyyəsi, yeni texnologiyanın tətbiqində özünü aparmaq qabiliyyəti əvvəlcədən nəzərə alınmalıdır. İnteraktiv təlim şagirdə son dərəcə sərbəstlik verir. **Yanlış və səriştəsiz tətbiq aşağıdakı neqativ hallara gətirib çıxara bilər:**

- 1) Səs-küy çox olar
- 2) Qruplar arasında (beləliklə də, şagirdlər arasında) münaqişə yarana bilər
- 3) Nisbətən zəif şagirdlər yaxşı oxuyanların “kölgə”sində gizlənər, bununla da təlimdə xüsusi əhəmiyyət daşıyan **fərdi yanaşma** prinsipi pozular

İnteraktiv metod və yolların bəziləri Sovet təhsil sistemində öyrənilərək məktəbə gətirilmiş və bu gün də Azərbaycan dili dərslərində ustalıqla tətbiq edilir. Buraya **əks əlaqə, problemlə situasiya, evristik müsahibə** və s. bu kimi metodları daxil etmək olar. Bunlar haqqında metodik ədəbiyyatda vaxtilə kifayət qədər yazıldığından və təcrübə toplandığından digər bir neçə interaktiv texnologiyanın Azərbaycan dili dərslərinə tətbiqindən bəhs etməyə çalışacağıq.

Qruplar üzrə iş. Əvvəlcə işin təşkilinin ümumi məsələləri barədə. Sınıf şagirdlərin sayından asılı olaraq, hərəsində dörd nəfər olmaqla bir neçə qrupa ayrılır və

hər qrupa şərti ad verilir. Qrupun tərkibi şagirdlərin bilik səviyyəsi, cinsi və s. nəzərə alınaraq müəyyənləşdirilir. Belə ki, bir qrupa ancaq zəifləri və ya güclü şagirdləri yığmaq olmaz. Verilən cavabları qiymətləndirmək üçün şagirdlərin özlərindən münsiflər heyəti təşkil edilir. Sınıfdə partalar elə düzülür ki, hər qrupun üzvləri bir-birinə yaxın olsunlar. Bu, verilən sualla, qoyulan problemlə əlaqədar komanda üzvlərinin çevik şəkildə məsləhətləşmə aparmaları üçün vacibdir.

Müəllim nəzarət etməlidir ki, münsiflər heyətinin üzvləri subyektivliyə, şəxsi münasibətə görə qiymətləndirməyə yol verməsinlər. **Qrupların və münsiflər** heyətinin tərkibi vaxtaşırı dəyişdirilməlidir. Yəni növbəti dərsdə bu gün bu qrupda olan şagird sabah başqa qrupda olmalı, hər bir şagird münsiflər heyətinin üzvü təyin edilə bilməlidir. Müəllim əvvəlcədən müəyyənləşdirməlidir ki, hansı mövzunu bu üsulla keçmək münasibdir. Sonra mövzu ilə bağlı qabaqlayıcı sual və tapşırıqlar xarakterindən asılı olaraq ya əvvəlcədən ev tapşırığı kimi, ya da dərsdə qruplara təqdim edilir. Bütün qruplara eyni, yaxud hər qrupa ayrı-ayrı suallar toplusu vermək mümkündür.

Bir dərs nümunəsi. VIII sinifdə “**Mübtəda**” mövzusunə başlayarkən əvvəlcə qrupların diqqəti belə bir rabitəsiz mətnə cəlb edilir:

Mətn

1. 1990-ci ilin 19 yanvarında gecə vaxtı müasir silahlarla silahlanmış **ordu** Bakıya daxil oldu.
2. **Padşah** usta Bəxtiyarın halını soruşmaq üçün saraydan çıxdı.
3. **Hər gün bu yolu piyada gedib-gəlmək** mənə çətindir.
4. **Çörək itirən** çörək tapmaz.
5. **Bizim kəndimiz** dağların ətəyində yerləşir.
6. Meşənin yanından **dağ çayı** axırdı.
7. **Biz** çəmənləkdə uzandıq, **onlar** isə meşəyə yollandılar.
8. **Öyrənmək** heç vaxt gec deyil.
9. **Az** çoxa tabedir.
10. **Azərbaycan Demokratik Respublikası** cəmi iyirmi üç ay ömür sürdü.
11. Kitabın üst vərəqində əl ilə **nə isə** yazılmışdı.\
12. **Gələnlər** gül-çiçəklə qarşılandı.

Şagirdlərə tapşırılır ki, cümlələrdə qara hərflərlə verilmiş söz birləşmələri mübtədər, aşağıdakı suallara cavab verməklə bu cümlə üzvünün əsas xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirin.

1. Mübtədə hansı suallara cavab verir?
2. Mübtədə ismin hansı halında işlənir?
3. Mübtədə hansı cümlə üzvü ilə hökmən sintaktik əlaqəyə girməlidir?
4. Mübtədə cümlənin məzmununda hansı rol oynayır?
5. Biz niyə cümlə üzvlərinin öyrənilməsinə mübtədadan başlayırıq? Mübtədanın sintaktik əlaqə baxımından müstəqilliyini əsaslandırma bilərsinizmi?
6. Mübtədə hansı nitq hissələri ilə ifadə olunur?
7. Mübtədə hansı söz birləşmələri ilə ifadə olunur?.

Suallar xüsusi “tədqiqat” tələb etdiyindən qruplara mətnlə birgə bir neçə gün əvvəldən də təqdim oluna bilər. Dərstdə isə suallar ayrı-ayrı konvertlərə qoyulur. Qrupun liderləri konvertləri götürdükdən sonra hər qrup özünə düşən sualların cavabını verir. Müəllim cavablara hörmətlə yanaşmaq şərti ilə qruplara müəyyən istiqamət verir və onların düzgün “elmi nəticə”yə gəlmələrinə nail olur. Qruplar bir-birinin cavablarına əlavə və düzəlişlər edə bilər. Münsiflər heyəti cavabları obyektiv qiymətləndirməyə çalışmalıdır. Bu metodun tətbiqinin ilk vaxtlarında müəllim həm qrupların, həm də münsiflər heyətinin işinə müəyyən səviyyədə müdaxilə edə bilər. Lakin təcrübə toplandıqca, şagirdlər müstəqil fikir yürütmək və qiymətləndirmək bacarığına yiyələndikcə bu müdaxilə azalmalıdır. Göründüyü kimi, işin bu şəkildə qurulması şagirdləri bir növ tədqiqatçıya çevirir, onlar biliyi özləri əldə edir və tədricən elmi mübahisə aparmaq, öz fikirlərini əsaslandırma bilmək qabiliyyətinə yiyələnirlər. Təbii ki, sonda bütün cavablar ümumiləşdirilməli, mübtədanın xüsusiyyətləri sadalanmalıdır. İşin praktik dəyərini artırmaq üçün qrupun üzvləri mübtədanın hər xüsusiyyətinə aid nümunələr söyləməli və həmin cümlələrdə mübtədanı tapmalıdırlar. Hər cavab münsiflər heyəti tərəfindən müvafiq balla qiymətləndirilir (adətən 5 ballı sistem tətbiq olunur). Yazı taxtasında qrupların adları və hər suala verdikləri cavaba görə aldıkları bal öz əksini tapır. Yekun bala görə komandalar qiymətləndirilir.

Beləliklə, şagirdlər özləri mübtədə haqqında kifayət qədər məlumat əldə edirlər. Sonra dərslərdəki nəzəri material oxudulur. Artıq şagird bu informasiyanı şüurlu olaraq

mənimsəyə bilir.

Digər cümlə üzvlərinin tədrisində də bu dərs formasından istifadə etmək olar.

Dərs-diskussiya. “Diskussiya” latın sözüdür, “hər hansı mübahisəli məsələnin azad, açıq müzakirəsi” deməkdir. Adından da göründüyü kimi, müəllim dərs-diskussiyada daha çox mübahisəli məsələlərin, şagirdlərin diskussiyasına səbəb olacaq dil anlayışlarının şərhində istifadə etməlidir. Burada sinif qruplara bölünmür. Mübahisəli məsələ xarakterindən asılı olaraq əvvəlcədən və ya sinifdə irəli sürülə bilər. Müəllim dərs-diskussiyada təxminən **aşağıdakı ardıcılığını** gözləməlidir:

1. Mövzu və məqsəd müəyyənləşdirilir.
2. Lazım gəldikdə qabaqlayıcı tapşırıq və istifadə üçün ədəbiyyatın siyahısı verilir.
3. Dərsdə müəllim sinif qarşısında diskussiya üçün problem qoyur və şagirdləri mübahisəyə cəlb edir.

Diskussiyanın gedişi. Hər şagird müəyyən mülahizələrə, faktlara əsaslanaraq fikrini sübuta çalışır. Bunun üçün o, Azərbaycan dilində əvvəllər əldə etdiyi bilik və bacarıqlara, əlavə ədəbiyyatdan öyrəndiklərinə və s. əsaslanır. Bu mərhələdə şagirdlər tez-tez “mənə elə gəlir ki”, “əvvəlki dərslərdə öyrəndiyimizə əsasən”, “filan ədəbiyyatdan oxumuşam ki” və s. modal xarakterli birləşmələrdən istifadə etməli olurlar.

Yekun hissə. Şagirdlərin diskussiyada iştirak qabiliyyəti (Buna yaxşı olar ki, münsiflər heyətinin üzvləri münasibət bildirsin) qiymətləndirilir, gəlinən ümumi razılaşma, yekun fikir elan edilir (müəllim tərəfindən).

Yuxarıda göstərdiyimiz birinci mərhələ bütün dərs üçün zəmin hazırlayır. Ona görə də müəllim Azərbaycan dili dərslərində hər mövzunu dərs-diskussiyaya gətirməməli, onun mübahisə yaratma xüsusiyyətini hökmən nəzərə almalıdır. Bizcə, **aşağıdakı mövzular** diskussiya üçün müəyyən əsas verir:

- a) **Öyrədici ifadə və inşa yazılar üzərində iş.** Bunun üçün müəllim yazıları yoxlamadan şagirdlərə verir. Elə etmək lazımdır ki, dəftərlər qarşılıqlı surətdə paylansın. Yəni, deyək ki, Firəngizin dəftərini Adilə, Adilin dəftərini də Firəngizə vermək olar. Hər şagird yazını diqqətlə yoxlayır, onun səhvlərini və yaxşı cəhətlərini müəyyənləşdirir, özü üçün müəyyən qeydlər edir (bu, qabaqlayıcı tapşırığın icrasındır). Sonra hər şagird ona verilən yazı işini təhlil edir, yazının müəllifi isə lazım gəldikdə özünü müdafiəyə çalışır.

b) **Feili sifətin tədrisinə başlayarkən** (VII sinif) bu anlayış haqqında heç bir məlumat vermədən tərkibində feili sifətlər işlənən cümlələr üzərində şagirdlərin müşahidəsi təşkil edilir (feili sifətlərin altından xətt çəkilir). Sonra sinfə belə bir sual verilir: “Altından xətt çəkilmiş sözləri feilin təsriflənən formaları (xəbər, lazım, vacib və s.) hesab etmək olarmı?”. Şəkilçilərin omonimliyi şagirdləri ilk baxışdan çaşdıracaq. Beləliklə, fikri təsdiq və inkar edənlər arasında diskussiya başlayır. Diqqət fərqli cəhətlərə yönəldilir ki, düzgün nəticə əldə edilsin.

c) “Azərbaycan dilinin dialektləri” mövzunu keçərkən (IX sinif) şagirdləri belə bir sual ətrafında mübahisəyə çəkmək olar: “Nitqimizdə dialekt sözləri işlətməliyikmi? Dialektləri öyrənmək lazımdır mı?” Eyni ilə V sinifdə “Milli və alınma sözlər” mövzunu tədris edərkən “Alınma sözlərə münasibətiniz?” tezisi ətrafında da şagirdlər yaş və bilik səviyyələrinə uyğun diskussiyaya cəlb edilə bilərlər.

d) **IX sinifdə nitq mədəniyyətinin şərtlərini** öyrədərkən şagirdləri aşağıdakı tipli cümlələrdə hansı ifadənin daha münasib olduğunu və ya yersiz işləndiyi barədə (səbəblər göstərilməklə) diskussiyaya cəlb etmək olar:

General Yazova bildirəndə ki, şəhidləri Dağüstü parkda basdıracağıq (dəfn edəcəyik), o demişdi: “Mən sizin özünüzü orada dəfn edərdəm (basdıraram)”; 2) *İnsanlar özlərindən sonrakı gələcək nəsillərin fikirlərini çatdırmaq üçün yazını yaratdılar və s.*

Göründüyü kimi, birinci cümlədə “basdırmaq” və “dəfn etmək” ifadələri yerində işlənməyib. İkinci cümlədə isə “özlərindən sonrakı” və “gələcək” sözləri mənaca eyni olduğundan biri yersizdir.

Müəllim bütün mövzunu yox, mövzu ilə bağlı bu və ya digər məsələni, anlayışı da şagirdlərin diskussiyasına verə bilər. Orta məktəb təcrübəsi göstərir ki, Azərbaycan dili dərslərində bu metodun tətbiqi; dildə oxşar anlayışların, bir-biri ilə dolaşıq salınan məfhumların öyrədilməsində yaxşı nəticə verir. Məsələn, şagirdlərə aşağıdakı problemləri təqdim etmək olar:

a) **“Sizcə, xitab və ara sözlər niyə cümlə üzvü ola bilmir?”** Bu suala cavab vermək üçün şagirdlər cümlə üzvləri haqqında keçmiş biliklərinə istinad edirlər. Müəllimin təqdim etdiyi xitablı cümlələr üzərində müşahidə və müqayisələr aparmaqla onların cümlə üzvlərinə oxşar cəhətləri ilə yanaşı, fərqli cəhətlərini də tapmağa çalışırlar.

b) **Feilin qrammatik mənə növlərinin** tədrisində şəkilçilərin omonimliyi onların

qarışmasına, dəyişik salınmasına səbəb olur. Müəllim nümunələr verir, şagirdlər fikirlərini əsaslandırmaq üçün müddəalar irəli sürürlər.

c) Cümlə üzvləri keçildikdən sonra belə bir problemlı sual ətrafında diskussiya yaratmaq olar: **“Nitq hissələri ilə cümlə üzvlərinin oxşar və fərqli cəhətləri?”**

d) Tabesiz mürəkkəb cümlənin tədrisində bu cümlə növü haqqında ümumi məlumat verildikdən sonra müəllim şagirdlərə həmcins xəbərlı sadə cümlələr verib soruşur: **“Bu cümlələri mürəkkəb cümlə hesab etmək olarmı?”** Şagirdlər suala cavab vermək üçün həmcins üzvlər, sadə və mürəkkəb cümlə anlayışı və tabesiz mürəkkəb cümlə haqqında öyrəndiklərinə istinad etməli olurlar.

Göründüyü kimi, Azərbaycan dili dərslərində diskussiya şagirdlərə qismən məlum olan anlayışlar ətrafında aparılır. Şagirdlər bir-biri ilə mübahisə edərək həqiqəti aşkara çıxarmağa çalışırlar.

Rollu oyun. Rollu oyun dərslərin gedişində oynanılan kiçik, az vaxt aparan tamaşadır. Azərbaycan dili dərslərində bu texnologiyadan istifadə edərkən onun şagirdlərin nitq inkişafına, mövzunun daha əyani şəkildə dərkinə nə dərəcədə kömək edəcəyi nəzərə alınmalıdır. Beləliklə, dil dərslərində rollu oyundan, əsasən, iki məqsədlə istifadə edilir:

a) Rollu oyun dil materialının mənimsənilməsi üçün vasitə olsun.

b) Öyrənilən nəzəri anlayışların şagird nitqində tətbiqinə imkan yaratsın. Müəllim rollu oyunda nəyin və kimlər tərəfindən oynanacağını şagirdlərlə birgə müəyyənləşdirir. Oyunun gedişində seyrçi şagirdlərə məqsədlə bağlı konkret tapşırıqlar verilir. Azərbaycan dili dərslərində bu tapşırıqlar “aktyorlar”ın oyun məharəti ilə yox, daha çox dil, nitq material ilə bağlı olmalıdır. Oyun bitdikdən sonra şagirdlərin fəal iştirakı ilə müzakirə və ümumiləşdirmələr aparılır.

Bir nümunəyə fikir verək. XI sinifdə “Məişət üslubu”nu öyrədərəkən müəllim rollu oyundan istifadə edə bilər. Bunun üçün **“Evde”** adlı səhnəcik hazırlamaq mümkündür. Şagirdlərlə birgə “əsər”də iştirak edəcək qəhrəmanlar müəyyənləşdirilir: ata, ana, oğul, qız (iştirakçılar təxminidir). Rolları ifa edəcək şagirdlər təyin edilir. Bu şagirdlərə ev şəraitində yuxarıdakı qəhrəmanların hansı tərzdə, necə danışdıqlarını canlandırmaq tapşırılır. Təbii ki, əvvəlcə ssenari hazırlanmalıdır. Bu işi şagirdlərə də tapşırmaq olar. Göründüyü kimi, məqsəd nitqin məişətdə necə təzahür etdiyini əyani şəkildə çatdırmaqdır. Tamaşanın gedişini izləyən şagirdlərə aşağıdakı tapşırıqlar verilir:

- a) Tamaşaya diqqətlə baxın, yoldaşlarınızın nitqinə fikir verin.
- b) İşlənən cümlələr bədii və elmi əsərlərin dilindəki cümlələrdən necə fərqlənir?
- c) Buradakı nitqin lüğət tərkibi necədir? Daha çox hansı sözlərdən istifadə edilir?
- d) Tələffüz (orfoepik) normalarına əməl edilmir?

Göründüyü kimi, suallar şagirdləri məişət üslubunun xüsusiyyətlərini öyrənməyə doğru aparır. Ənənəvi nəqletmə metodundan fərqli olaraq, burada şagirdlər situasiyanı (məişəti) görür, nitqi eşidir, əvvəlki üslublarla müqayisə edərək ümumi nəticəyə (məişət üslubunun sintaktik, leksik, fonetik xüsusiyyətləri barədə) gəlirlər.

Ziqzaq metodu. Şagirdlər 4 nəfərlik qruplara bölünür. Hər qrupdakı şagirdin nömrəsi təyin edilir. Şagirdlərə 4 hissədən ibarət mövzu verilir. Məsələn; 1) Xəbərin cümlədə rolu və sualları; 2) Xəbərin nitq hissələri ilə ifadəsi; 3) Xəbərin söz birləşmələri ilə ifadəsi; 4) Xəbərin quruluşca növləri. Eyni nömrənin (deyə ki, 1 və ya 2) şagirdləri onlara aid hissəni öyrənir və qrupa qayıdıb onlara məlumat verir. Müəllimin məsləhət bildiyi şagird sinif qarşısında da “öz” mövzusu barədə danışa bilər.

Klaster (şəxələndirmə). Tətbiqi aşağıdakı kimidir:

1. İri ağ kağız götürülür.
2. Kağızın ortasında hər hansı bir söz, termin və ya cümlə yazılır.
3. Həmin sözlər (terminlər) əsasında yeni ifadələr yazılır. Məsələn, ortasında “SÖZ” ifadəsi yazılan kağız qrupa təqdim olunur. Qrupun hər bir üzvü bu sözü “şəxələndirərək” uyğun termin yazır: Sadə söz, mürəkkəb söz, ümumişlək söz, ümumişlək olmayan söz, həqiqi mənada işlənən söz, məcazi mənada işlənən söz və s. İş tamamlandıqdan sonra qrupun lideri həmin kağız əsasında bu terminləri şərh edir.

Konseptual cədvəl. Bu üsul üç və daha çox anlayışın müqayisəsi zamanı məqsəduyğundur. Cədvəlin sol tərəfində müqayisə ediləcək obyektlər, üfqi qrafada isə onların müqayisə ediləcək cəhətləri yazılır. Feilin qrammatik mənə növlərinə aid konseptual cədvəli nəzərdən keçirək.

Növlər	Qram. mənası	Şəkilçi	Hansı feildən düzəlir	Təsirli və ya təsirsizliyi	Digər əlamətlər
1. məchul 2. qayıdış 3. icbar	Subyekt məlum deyil	-ın; -ıl	Təsirli	Təsirsiz	Əvvəlinə kim tərəfindən

Beləliklə, Azərbaycan dili dərslərini yeni təlim metodları ilə keçən müəllim şagirdə hazır informasiya vermir, linqvistik məlumatları əzbərlətməyə çalışmır. Əksinə, şagirdlə əməkdaşlıq edərək didaktik materiallar, ayrı-ayrı dil vahidləri (səs, söz, cümlə, mətn və s.) üzərində müşahidəsinə istiqamət verərək, onları yaradıcı axtarışı həvəsləndirir, linqvistik bilik, bacarıq və vərdişlərin əldə edilməsində yardımçı olur. Şagird isə passiv dinləyicidən fəal “tədqiqatçı”ya, kənar seyrçidən iştirakçıya çevrilir. Belə olduqda o, əldə etdiyini unutmur, onları yazılı və şifahi nitqinə tətbiqdə çətinlik çəkmir. Hələ e.ə. V əsrdə məşhur Çin filosofu Konfutsi yazırdı: “Mən nə eşidirəmsə, unuduram, nəyi görürəmsə, xatırlayıram, amma nə edirəmsə, onu başa düşürəm”.

Ədəbiyyat

1. Qədimova X.H. İnteraktiv təlim metodları və onların tətbiqi yolları. Bakı, 2003, s.32
2. Paşayev A., Cəfərova E. Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodlarının tətbiqi imkanları, Bakı, 2005, s.209
3. Məlikov R., Nəcəfli T. Tarixin interaktiv təlimi. Bakı: “Çaşıoğlu”, 2002, s. 126
4. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dili proqramı. Bakı, 2002. s. 72
5. Balıyev H.B., Qafarlı A.A. Azərbaycan dilinin tədrisi metodikasından mühazirələrə aid istinad materialları. Bakı, 2009. s. 102
6. İsmayılov R., Qədimova X., Ellazov T. Azərbaycan dili (Ümumtəhsil məktəblərinin 7-ci sinfi üçün dərslik), Bakı: “Altun Kitab”, 2008. s. 160
7. Seyidov Y., Əsədova T. Azərbaycan dili (Ümumtəhsil məktəblərinin 8-9-cu sinifləri üçün dərslik), Bakı: “Çaşıoğlu”, 2003 s. 296

8. Hacıyev T., Cəfərov V., Xudiyev N. Azərbaycan dili (X sinif üçün dərslik), Bakı: Aspoliqraf, 2005.s. 144
9. Hacıyev T., Cəfərov N., Xudiyev. Azərbaycan dili (XI siniflər üçün dərslik), Bakı: Aspoliqraf, 2005. s. 160

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена применению новых учебных технологий на уроках азербайджанского языка. Рассматриваются некоторые интерактивные методы обучения которые могли быть примени на занятиях по данному предмету и даются конкретные образцы уроков. Изучаются возможности применения в VII-XI-X классах таких методов, как работа по группам (командам), урок дискуссия, игра по ролям, урок-дебат, кластер и т.д.

SUMMARY

The article deals with the use of new teaching technology of Azerbaijan language. In this article is looking through the new teaching technology and the use of new interactive teaching methods at secondary schools and the concrete lesson samples are also given in this article. Team works, discussion lessons, brain-tests, brain-tests, debate lessons, claster and other teaching methods especially in VII-XI forms are also find out in this article.

“BSU-nun elmi əsərləri.

Dil və ədəbiyyat seriyası”, 2009, №1